

رتبه‌بندی اثربخش

دکتر عظیم محبی

۲. برخورداری معلمان (مربی، مشاور، مدیر و ...) از شایستگی‌های کلیدی^۴

■ شایستگی‌های عمومی

- باور به ارزش‌های اسلامی، ملی، انقلابی و روحیه جهادی
- ارتباط و تعامل مؤثر
- مهارت‌های تفکر و حل مسئله
- خلاقیت و تحول‌خواهی
- رعایت اخلاق اسلامی
- قانون‌گرایی و قانون‌مندی

■ شایستگی‌های تخصصی

- تسلط بر دانش تخصصی
- تسلط بر دانش تربیتی
- تسلط بر اسناد بالادستی
- پیشنهاد، تولید و ساخت (روش‌ها و ابزارهای آموزش)
- پژوهش‌های مرتبط با بهبود عملکرد معلم
- مدرک تحصیلی

■ شایستگی‌های حرفه‌ای

- کاربردی مهارت‌های یاددهی‌یادگیری
- مهارت‌های تربیتی در ساخت‌های شش‌گانه
- مشارکت در شوراها و امور مدرسه
- یادگیری مؤثر
- کسب مقام در مسابقات و ...

■ شایستگی‌های تجربی

- سوابق خدمتی
- ارزیابی عملکرد سالانه
- گواهی ضمن خدمت
- سابقه تدریس به همکاران
- دریافت تقدیرنامه مرتبط با آموزش و پرورش

۳. تحلیل

- شایستگی‌های عمومی به‌نوعی شایستگی‌های شخصیتی و الگویی هستند. این شایستگی‌ها در رفتار معلمان متجلی می‌شوند

در نگرش سنتی، معلمان محتوای کتاب‌های درسی را به دانش‌آموزان انتقال می‌دهند. اما بر اساس مفاد برنامه درسی ملی، معلم با خلق فرصت‌های تربیتی و آموزشی زمینه کسب و انگیزه اصلاح مداوم موقعیت دانش‌آموزان را فراهم می‌سازد.^۱ اهمیت این تغییر رویکرد، با اجرای قانون رتبه‌بندی معلمان، نقطه عطفی برای آموزش و پرورش تلقی می‌شود. لذا چند نکته در این باره می‌آوریم:

۱. اهمیت کسب شایستگی‌ها بر اساس ساحت‌های تعلیم و تربیت توسط دانش‌آموزان

با تحلیل اهداف مصوبه دوره‌های تحصیلی^۲ و با عنایت به پنج شایستگی ذکر شده در سند برنامه درسی ملی^۳، می‌توان شایستگی‌های کلیدی را به‌صورت زیر آورد:

شایستگی‌های مشترک	مصادق‌ها
تفکر و خردورزی	تفکر خلاق، نقد و منطقی، پرازش اطلاعات، ارزیابی و تحلیل استدلال، داور، قضاوت، نگرش نظام‌وار، تصمیم‌گیری و ...
ایمان و اخلاق	باور و پایبندی به ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، صبر، انصاف، صداقت، کرامت نفس، عزت‌نفس، مسئولیت‌پذیری، احساس عدالت، خودکنترلی و خوشبین‌بانی، بهدشت و سلامت.
دست‌ورزی، کار و عمل	تجربه عملی در موقعیت‌های واقعی یا شبیه‌سازی شده، به‌کارگیری فناوری و ...
نگرش کارآفرینانه	روحیه ریسک‌پذیری، نوآوری، فهم و درک تغییرات، کشف و خلق فرصت‌های کسب‌وکار
ارتباط و تعلیم	گفت‌وگو، مذاکره، همیاری، همدلی، خرد جمعی، تصمیم جمعی، کار تیمی

و به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در تربیت دانش‌آموزان مؤثرند. همه ما به‌عنوان معلم باید تلاش کنیم همواره این شایستگی‌ها را در خود تقویت کنیم، چون رفتار و عمل ما اثر تربیتی دارد.

– شایستگی‌های تخصصی به‌نوعی همان دانش و تسلط معلم بر دانش موضوعی و تربیتی هستند. انتظار می‌رود معلمان در حوزه تدریس خود مسلط باشند؛ به‌ویژه چون معلمان در رشته‌های غیرمرتبط هم تدریس می‌کنند، تسلط بر دانش موضوعی امری طبیعی و لازم است. در کنار دانش موضوعی، داشتن دانش و بینش کافی در حوزه مبانی، اصول، اهداف و رویکردهای تعلیم و تربیت بر اساس اسناد تحولی هم لازم و ضروری است. شناخت دانش‌آموزان (ویژگی‌ها، استعدادها، نیازها، علاقه‌ها و شخصیت) در هر یک از دوره‌های تحصیلی، با توجه به تجربه زیسته دانش‌آموزان در عصر رقمی، بسیار مهم است. بدون شناخت ویژگی‌های دانش‌آموزان نمی‌توانیم رسالت خود را به‌خوبی انجام دهیم.

– شایستگی‌های حرفه‌ای، به‌ویژه کاربست مهارت‌های یاددهی‌یادگیری و مهارت‌های تربیت در ساخت‌های تربیتی، حیطة عمل معلمان در کلاس و مدرسه است؛ به‌نوعی تبلور عملی شایستگی‌های عمومی و تخصصی تلقی می‌شود.

کیفیت کسب شایستگی‌های دانش‌آموزان، باکیفیت به‌کارگیری این شایستگی‌ها از سوی معلمان و مربیان رابطه مستقیم دارد. کیفیت به‌کارگیری راهبردهای تدریس، سنجش و روش‌های تربیتی مبتنی بر رویکرد موقعیت‌محور در این بخش بروز و ظهور می‌کند.

۴. چالش‌ها و راهکارها

۱. همان‌طور که بیان شد، مهم‌ترین نقش معلم در شایستگی‌های حرفه‌ای بروز و ظهور می‌کند. لذا تدوین شاخص‌های مربوط به این شایستگی‌ها می‌تواند در کیفیت فرایند تعلیم و تربیت دانش‌آموزان مؤثر باشد. شاخص‌ها باید زمینه اجرای رویکرد شکوفایی استعدادهای فطری را از طریق درک و اصلاح موقعیت، به‌صورت درهم‌تنیده و تلفیقی، فراهم آورند؛ از جمله، ایجاد فرصت:

– تلفیق مفاهیم کتاب‌های درسی با مسائل واقعی زندگی؛

– تبیین مسئله؛

– خلق روش‌های نو در حل مسئله؛

– تعامل و کار تیمی؛

– خودارزیابی و ابراز وجود؛

– ساخت و تولید با رویکرد پروژه‌محور؛

– به‌کارگیری روش‌های سنجش فرایندی؛

– راهنمایی بر اساس تفاوت‌های فردی؛

– ارائه فهم و عملکرد بر اساس سنجش‌های عملکردی؛

۲. دومین نکته اساسی به فرایند ارزیابی از عملکرد معلمان مربوط است. مبنای ارزیابی از شایستگی‌های عمومی به‌طور طبیعی خوداظهاری و خودارزیابی معلمان و مربیان است. اما مبنای ارزیابی از شاخص‌های شایستگی‌های تخصصی باید آزمون استاندارد باشد. چون هدف اصلی ارزیابی از شاخص‌های تخصصی، زمینه‌سازی برای خودیادگیری و خودنوسازی مستمر معلمان است. در چنین حالتی، معلمان به‌طور مستمر با مطالعه منابع و شرکت در دوره‌های آموزشی (به‌ویژه آموزش‌های مدرسه‌محور مانند درس پژوهی) شایستگی‌های علمی و ابعاد تعلیم و تربیتی خود را ارتقا می‌دهند و در نتیجه نظام آموزش معلمان مستقر خواهد شد. مبنای ارزیابی از شایستگی‌های حرفه‌ای بیشتر مشاهده و بررسی بالینی است. برای انجام این ارزیابی نیازمند بهره‌گیری از ظرفیت‌های گروه‌های آموزشی در خصوص فرایند سنجش بالینی هستیم. این نوع ارزیابی بسیار مهم و در عین حال حساس است.

۳. سومین نکته به امتیازات پیش‌بینی شده برای شاخص‌های مربوط به کتاب، مقاله، کسب مقام در مسابقات، تقدیرنامه، گواهی ضمن خدمت و ... مربوط است. به نظر می‌رسد، همه معلمان شرایط مساوی برای کسب این امتیازها را نداشته باشند. لذا پیشنهاد می‌شود، امتیازهای این شاخص‌ها کمتر باشند تا معلمان همواره درصدد کیفیت‌بخشی به فرایند تدریس و تربیت دانش‌آموزان برآیند.

منابع

۱. سند برنامه درسی ملی، مصوب ۱۳۹۱.

۲. اهداف مصوبه دوره‌های تحصیلی، ۱۴۰۱.

۳. سند برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱.

۴. شیوه‌نامه رتبه‌بندی معلمان، ۱۴۰۱.